

Janez Hočevar Rifle v Goslaču na strehi Goslač je vsak, ki iz gosli izvabi melodijo, ne da bi si pri tem zlomil vrat

Janez Hočevar Rifle, širši javnosti trenutno najbolj poznan kot doktor Krota v nanizanki Naša mala klinika, kot gost nastopa tudi v vlogi judovskega mlekarja Tevjeta v muzikalu Goslač na strehi. Predstavo so kot prvo v letošnji sezoni postavili na oder v Mestnem gledališču ljubljanskem. V tej vlogi se izmenjuje z igralcem MGL Janezom Starino in skupaj oziroma, bolje rečeno, vsak zase dobivata navdušene kritike obiskovalcev gledališča.

Sonja Merljak

Zakaj torej v prispevku o muzikalih nasploh in o enem še prav posebej portret Janeza Hočevarja Rifleta, ki je alternacija Janéza Starine?

Za generacijo, ki se ga morda najbolj spominja kot Rifleta z dolgim rumeno-modrim šalom in pleteno modro kapo, njegovima zaščitnima znakoma v vsejugoslovanski akciji *Podarim – dobim*, pa tudi za tisto, ki ga pozna zgolj kot doktorja Krota, je njegov igralski nastop v tej predstavi popolno presenečenje. Kot bi dejala Catherine iz romana Emily Brontë *Viharni vrh*: Rifle je Tevje.

Tudi režiser predstave Stanislav Moša je izrekel Rifletu podoben kompliment. Po vrnitvi iz Nemčije, kjer je na nekem koncertu poslušal interpretacijo enega najbolj znanih songov iz muzikala, *If I Were a Rich Man* (Če bi bil premožen), mu je dejal, da ves tisti čas ni mogel pozabiti, kako drugače, bolj občuteno Rifle odpoje to skladbo.

Cena svobode

Rifle je najbrž v življenju pogosto razmišljal, kako bi bilo, če bi bil premožen. Še posebej v letih, ko je kot svobodnjak moral vzeti v zakup tudi, da bo denar za plačilo položnic in vzgojo štirih sinov služil z vsakovrstnimi vlogami, tudi najbolj preprostimi in banalnimi, zaradi katerih se je v ljudski spomin zapisal kot drugačen igralec, kot bi se, če bi ostal v ljubljanski Drami, kjer je bil najprej zaposlen.

»Za vašo generacijo sem bil Rifle s šalom in kapo, za zdajšnjo mladino sem doktor Krota. Šal pa kapa sta postala del stereotipa o meni. Bil sem eden redkih igralcev, ki se je odločil za svobodo, in sicer za 22 let. Tako dolgega staža nima nihče drug, saj ni preprosto biti svobodnjak, danes pa sploh ne, ko so drugačni časi. Ukvarjati sem se moral s tem in onim, z akcijo *Podarim – dobim*, z *Moped šo-*

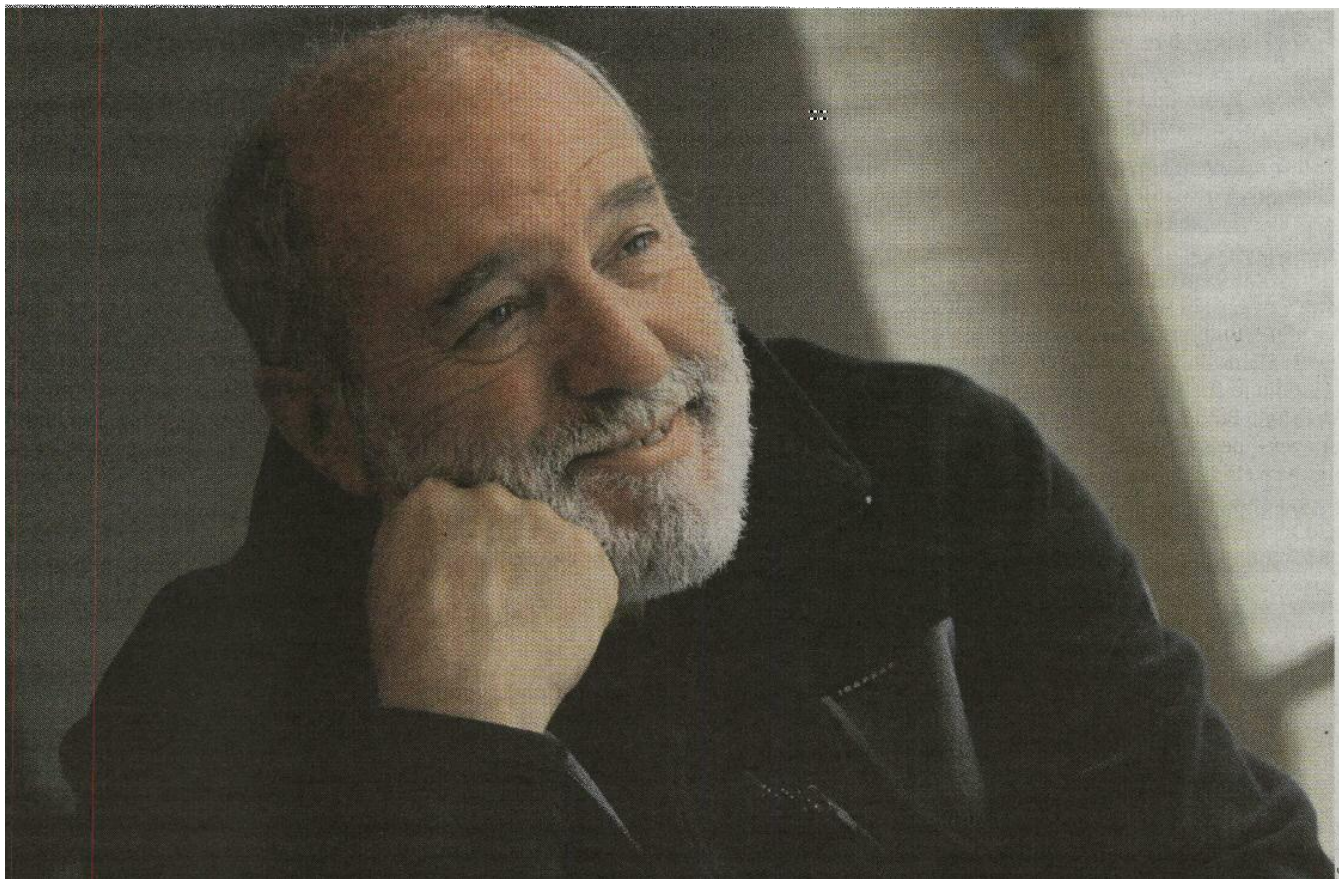
Stran / Page: 28

Doseg / Reach: 141000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1353 cm2

2 / 5

Janez Hočevar Rifle: »Za vašo generacijo sem bil Rifle s šalom in kapo, za zdajšnje mladino sem doktor Krota. Šal pa kapa sta postala del stereotipa o meni. Bil sem eden redkih igralcev, ki se je odločil za svobodo, in sicer za 22 let. Tako dolgega staža nima nihče drug, saj ni preprosto biti svobodnjak, danes pa sploh ne, ko so drugačni časi.«

vom, nastopal sem na gasilskih veselicah,« danes pripoveduje igralec Janez Hočevar, ki se ga je vzdevek Rifle oprijel, ker je bil med prvimi Slovenci, ki je zlezal v istoimenske kavbojke.

Rifle se je sicer v vseh teh letih držal vodila, da je nastopal vsaj v eni resni vlogi na leto. Igral je Jermana v *Hlapcih* pa Fausta. Prejel je tudi nekaj nagrad, med drugim Prešernovega sklada. Trenutno kot igralec v resnih vlogah nastopa še v predstavi *Kamni v žepu* v Prešernovem gledališču v Kranju, v Drami pa se pripravlja na predstavo Harolda Pinterja *Vrnitev domov* v režiji Matjaža Zupančiča. V njej bo nastopil v vlogi voznika limuzine, ki živi kot prisklednik pri bratovi družini. »Prejšnji teden smo začeli bralne vaje. Študij te predstave je blazno zanimiv. Trenutno beremo tekst in se veliko pogovarjamo o odnosih. Vse skupaj na trenutke spominja na psihoterapijo. Pri igralskem poklicu je najbolj zanimivo, da ne veš vnaprej, kaj bo. Zato, velikokrat pa kljub temu se je z njim lušno ukvarjati,« meni Janez Hočevar.

Pravi, da je imel srečo, da je lahko vsa ta leta delal tudi v resnem teatru.

»Z njim se je fino ukvarjati, čeprav igralčevo delo potem ni tako znano. V teatru lahko naredi fenomenalno vlogo, a ga vidi morda dva tisoč ljudi. Če se pojavi na televiziji, pa ga vidi milijon. To je žalostna plat našega poklica. Zadnjič mi je Janez Starina pravil, da je med odmorom predstave, v kateri sem nastopal, prisluhnil dvema starejšima obiskovalkama. Rekli sta si: 'Drugič pa morava še tega priti pogledat, ta je pa tisti od mortadele.' Toda delo v teatru je čisto nekaj drugega od nastopanja na televiziji. Teater je kot resna literatura. Igralec, ki ima občutek, da ima svetu kaj za povedati, to lahko naredi skozi resno vlogo v resni predstavi. Na televiziji je to težje.«

Vloga *Tevjeta v Goslaču na strehi* je že ena takšnih. Pisana mu je na kožo. Blizu je njegovi naravi, pa tudi tradicionalnosti in mehkobi. »Najbolj mi je všeč, ko se Tevje pogovarja z Bogom in vedno pretehta ob strani. To sicer tudi sam počnem. Prav tako vsako zadevo

obrnem na šalo, ker potem še najmanj boli. In zdi se mi pomembno še, da pri Tevjetu igra zdrava pamet pomembno vlogo, kot bi jo tudi sicer morala večkrat življenju. Ljudje namreč vse preradi stvari zapletemo in zamistificiramo.«

Po drugi strani pa ...

Prav to slednje ponazarja tudi Goslač iz naslova predstave. »Ta,« kot so zapisali na spletni strani MGL, »ni samo eden od številnih vaščanov, temveč nas nagovarja na višji in splošnejši ravni. Njegov pomen že uvodoma pojasni Tevje, ko pravi, da je goslač na strehi vsak, ki se 'trudi izvabiti iz gosli prijetno melodijo, ne da bi si pri tem zlomil vrat'. Gre za prisposodbo lovljenja ravnovesja med tradicionalnim življenjem, ki ga Judom zapovedujeta religija in kultura, ter spremembami v modernizirani in politično turbulentni družbi na pragu 20. stoletja, ki je imelo poleg

mnogih osvobajajočih razsežnosti tudi svojo mračno plat.«

Muzikal *Goslač na strehi* se dogaja leta 1905 v carski Rusiji. V vasi Anatevka, kjer je doma tudi Tevje, je večinsko prebivalstvo judovsko, vendar se mora kljub temu podrežati volji ruske manjšine. V tistem času se dogajajo številni pogromi, zaradi katerih umre veliko ljudi, še več pa jih mora zapustiti domove. S sabo lahko odnesejo le nekaj kovčkov svojega imetja.

V Anatevki je zelo pomembna tradicija in v skladu z judovskimi vrednotami živi tudi mlekar Tevje z družino. Veruje v Boga, vendar ima do njega poseben odnos: z njim se pogovarja in prepira, včasih se nad njim pritožuje, spet drugič se z njim pogaja. A tudi v Anatevko, ki živi po stoletnih pravilih, začinja vdirati zunanji svet. Mladi se počasi upirajo tradiciji, kar se med drugim izrazi skozi ljubezenske zgodbe Tevjetovih najstarejših hčera.

Prva si za ženina izbere revnega krojača, čeprav je v Anatevki navada, da mlade skupaj spravlja ženitna mešetarka. Prva hči si s težavo pribori dovoljenje za poroko, druga, ki se odloči za revolucionarnega študenta, prosi le še za blagoslov. Tevje niha med ljubeznijo do hčera in tradicionalnim načinom življenja, ki vaški skupnosti že stoletja zagotavlja varnost. Z Bogom razpravlja o dobrih in slabih plateh stvari, ki mu ležijo na duši, niza razloge za in proti, svoja premlevanja pa povezuje z besedami »po drugi strani pa ...« Na zadnje popusti. Najstarejši hčeri si lahko izbereta ženina po svojem srcu.

Janez Hočevar Rifle pojasnjuje: »Tevje je za razmere pravoverne in tradicionalne judovske družbe zelo napreden oče. V sebi združuje posrečeno kombinacijo razumske in čustvene inteligence. Svoja dekleta ima tako rad, da ne more dopustiti, da bi se nesrečno poročile. Sreča hčera mu je pomembnejša kot premoženje oziroma politična opredelitev snubcev. Toda v trenutku, ko si tretja hči ne izbere Juda, se zlomi.«

Tretja hči si namreč izbere Rusa. Tega Tevje ne more sprejeti in ta hči je zanj izgubljena. Z njo se spravi šele čisto na koncu, ko morajo judovski prebivalci zapustiti Anatevko. Odhajajočim Judom se pridružita tudi Tevjetova tretja hči in njen ruski soprog, ki tastu pove, da ne more živeti med ljudmi, ki so pregnali Jude z domov.

Zgodba o zgodovinski resnici

Goslač na strehi je napisan po zgodovinski resnici. Temelji na zgodbah Juda Šoloma Alejhema, ki jih danes najpogosteje beremo pod skupnim naslovom *Mlekar Tevje*. Kot so zapisali na spletni strani MGL, v resnici niso nastajale skupaj, ampak posamično, med nastankom prve in zadnje pa je minilo dvajset let (1894–1914). Predstava treh avtorjev – Josepha Steina, ki je napisal dialoge (v slovenščino jih je prevedla Alja Predan), skladatelja Jerryja Bocka in Sheldona Harnicka, ki je prispeval pesmi (v slovenščino jih je prevedel Milan Dekleva) – je bila premierno uprizorjena 1964 na Broadwayu v New Yorku in je doživela velikanski uspeh.

»Enega ključnih dejavnikov za tako velik uspeh *Goslača* je treba iskati v dejstvu, da je avtorjem muzikala uspelo strniti Alejhemove zgodbe ter jih razpreti v dveh smereh. Tevje je v *Goslaču* prikazan kot arhetipski *pater familias*, čigar izkušnje so vezane na izgubljeni svet judovskih *šetlov*, kar je pri gledalcih zbudilo nostalgijo in sentiment, njegovo mišljenje pa je hkrati odsevalo vrednote ameriškega liberalizma iz petdesetih in zgodnjih šestdesetih let 20. stoletja. Svet Alejhemovih zgodb postane v *Goslaču* eksotično ozadje univerzalne zgodbe o moči ljubezni, medgeneracijskih konfliktih, mejah tolerance in usihanju tradicije v luči modernizacije. Naslov *Goslač na strehi* so si avtorji izposodili pri sliki Marca Chagalla in naj bi

bil metafora za preživetje s pomočjo tradicije in veselja,« piše na spletni strani MGL. »Goslač na strehi je obveljal za prvi muzikal v zgodovini Broadwaya, ki je presegel magično mejo 3000 ponovitev. Na sporedu se je obdržal osem let, doživel nekaj selitev na druga broadwayska prizorišča in osvojil devet nagrad *tony*. Filmsko različico *Goslača* je leta 1971 režiral Norman Jewison, ki je v Tevjevo vlogo zasedel igralca Haima Topola, kot goslača pa angažiral slovitega violinista judovskega rodu Isaaca Sterna. Film je postal svetovna uspešnica in osvojil tri *oskarje*, med drugimi ga je dobil avtor aranžmajev in dirigent John Williams.«

Kaj pa sploh je muzikal?

Muzikal je glasbeno-scenski projekt, ki je doživel vrhunec v drugi polovici 20. stoletja in predvsem v angleško govorečem delu sveta. Od izvajalcev zahteva posebne sposobnosti pri plesu, igri in petju. Lahko se ukvarja z lažjimi temami, vendar to ni nujno; nekateri muzikali, na primer *Miss Saigon*, so zelo angažirani. Žanr ima svoje glasbene zakonitosti, melodija in skladbe morajo biti sprejemljive za najširše občinstvo.

Muzikalov dolgo ni bilo na slovenskih odrih. Zakaj ne, je delno pojasnila Monika Kartin, ki je kot voditeljica glasbenega programa v Cankarjevem domu leta 1997 v Ljubljano pripeljala gala muzikal Andrewa Lloyda Webbra, izbor največjih uspešnic iz Webbrovih muzikalov. Tedaj je za *Delo* izjavila: »Zdi se mi, da Slovenci nismo narod za muzikale. Smo preveč žalostni. Tudi dobrih oper imamo malo. Muzikal in opera zahtevata močno dramatično izpovedovanje, mi pa smo po duši liriki. Tudi ljudi, ki bi bili sposobni nastopati v muzikalu, nimamo. V Angliji imajo za to posebne šole. Pri nas ni nihče posebej šolal igralcev za glasbeno gledališče.«

Z njo se strinja tudi Rifle. »Predstavo *Goslač na strehi* smo hoteli uprizoriti že pred pe-

tnajstimi leti, še ko je bil Partljič direktor mestnega teatra. Toda na Slovenskem ni veliko igralcev, ki bi bili obenem šolani plesalci in pevci, to pa je za muzikal potrebno. Večinoma je plesno in pevsko znanje odvisno od posameznikovega talenta. V Ameriki po drugi strani na vsako vlogo v muzikalih čaka na tisoče igralcev in vsi imajo naštudirane vse točke ...«

Šele čisto pred kratkim se je muzikal, ki se je na Slovenskem sicer pojavljal tudi prej, a je večinoma domoval v manjših gledališčih, pojavil tudi na največjih odrih. Lani sta MGL in celjsko gledališče pripravila muzikal *Kabaret*, letos pa je MGL kot prvo premiero nove sezone uprizoril še *Goslača na strehi*. Slovenci smo muzikale pogrešali, saj so predstave, tako lanske kot letošnje, dobro obiskane. In da so med slovenskimi igralci tudi vrhunski talenti za nastope v muzikalih, potrjujeja Borštnikovi nagradi Urošu Smoleju in Jette Ostan Vejrup za njuni vlogi v muzikalu *Kabaret*.

* * *

In kaj lahko rečemo za konec?

Da po drugi strani torej pa ... lahko tudi muzikal *Goslač na strehi* umestimo med angažirane glasbeno-gledališke predstave. Zgodba o mlekarku Tevjetu, njegovi družini in sovaščanih je sicer postavljena v leto 1905 in v carsko Rusijo. Takratni pogromi se zdijo gledalcu, ki predstavo gleda s stoletnim zamikom, dovolj oddaljeni, da so nerazumljivi. Sprašuje se, kako je lahko nekdo storil kaj takega svojim sovaščanom. Zlahka se poistoveti s težavami preganjanega naroda, brez pomislekov stopi na njegovo stran in upravičeno obsodi pogromaše. Vprašanje pa je, kako bi se odzval, če bi ustvarjalci muzikala zamenjali prostor, čas in narod. Če bi se denimo zgodba dogajala danes v Evropi, recimo v Sloveniji, namesto Judov pa bi v glavni vlogi nastopali Romi. ❁

Stran / Page: 28

Doseg / Reach: 141000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1353 cm²

5 / 5

Janez Hočevar Rifle kot mlekar Tevje v muzikalu Goslač na strehi